

*Бреус С.В.**к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту,
Київський національний університет технологій та дизайну**Breus Svitlana**Kyiv National University of Technologies and Design*

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ТЕОРІЙ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ANALYTICAL REVIEW OF THEORIES OF ECONOMIC SECURITY IN THE CONTEXT OF ECONOMIC SECURITY INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION

Анотація. У статті акцентовано увагу на тому, що проблеми безпеки тісно пов'язані з глобалізацією, яка перед сучасним світом ставить проблему запобігання численним загрозам і небезпекам. Розглянуто теорії економічної безпеки. Наведено характеристики теорій економічної безпеки з урахуванням наукового внеску зарубіжних та вітчизняних авторів у їх розвиток. Виокремлено теорії економічної безпеки з погляду можливості їх використання для забезпечення економічної безпеки закладів вищої освіти та управління нею. На основі наукових напрацювань авторів у сфері розвитку теорій економічної безпеки зроблено висновок про те, що теорії ризиків, конфліктів і катастроф пов'язані між собою, та відображено взаємозв'язок їх та економічної безпеки закладів вищої освіти. При цьому враховано можливість досягнення стану економічної безпеки закладів вищої освіти за умови впливу чинників різноспрямованої дії на їхню економічну безпеку, формування загроз і виникнення ризиків.

Ключові слова: глобалізація, економічна безпека, теорії економічної безпеки, заклади вищої освіти, економічна безпека закладів вищої освіти.

Постановка проблеми. Проблеми безпеки тісно пов'язані з глобалізацією, яка перед сучасним світом ставить проблему запобігання численним загрозам і небезпекам [1]. За своєю сутністю глобалізація водночас є викликом національній безпеці у цілому та економічній безпеці держави зокрема, що інтегрована у світову еконо-

мічну систему та сприяє формуванню загроз елементам цієї системи, до яких належать також заклади вищої освіти на рівні із суб'єктами господарювання. Глобалізація робить національну економіку відкритішою та водночас уразливішою, що потребує розроблення адекватних заходів протидії впливу процесів, що відбуваються у світовій економіці, для нівелювання негативного впливу чинників, які сприяють формуванню системних форм загроз економічній безпеці елементів системи.

Національна економіка являє собою економічно й організаційно єдину систему взаємопов'язаних секторів і сфер діяльності людей, вона виступає як досягнутий під впливом сукупності чинників цілісний організм, який функціонує за певними законами. Національна економіка неможлива без розв'язання проблеми економічної безпеки, яка формується виходячи із забезпеченості природними ресурсами, фінансування коштами, залежить від експорто- та імпортоорієнтації економіки [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти дослідження теорій економічної безпеки, розглянуто в працях як зарубіжних, так і вітчизняних учених, таких як: Л. Берталанфі, Дж. Бертон, І. Блауберг, К. Боулдінг, Г. Вітні, О.С. Власюк, А.М. Гуменюк, Р. Дарендорф, Р. Дембро, А. Дмитрієв, К. Ерроу, Е. Зіман, І. Касетті, Р. Кеске, Дж. Кларк, Дж. Колата, В.П. Кузьменко, Е. Ласло, М. Мойсеєв, О. Морген-

штерн, Дж. Нейман, Т. Олива, Т. Парсонс, І. Пригожин, Ж. Пуанкаре, Р. Том, Г. Хакен та ін. [3–25].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Віддаючи належне науковим здобуткам зарубіжних та вітчизняних учених за проблематику дослідження, слід зазначити, що відсутні цілісні напрацювання у контексті взаємозв'язку теорій економічної безпеки з економічною безпекою закладів вищої освіти.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження взаємозв'язку теорій економічної безпеки з економічною безпекою закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Належний рівень економічної безпеки може бути досягнутий у результаті здійснення єдиної державної політики, що підкріплена системою скоординованих заходів, які, своєю чергою, є адекватними внутрішнім та зовнішнім загрозам. Високий рівень економічного розвитку неможливо забезпечити без такої політики, ще А. Сміт наголошував на тому, що забезпечення стабільності й економічної безпеки разом з узгодженістю інтересів суб'єктів економічної діяльності є функцією «невидимої руки ринку», а безпека учасників ринку, що діють раціонально», є природним станом ринку [3, с. 443; 4, с. 254]. Теорію А. Сміта розвинув А. Маршалл, який уважав узгодженість інтересів учасників ринку є основною передумовою забезпечення економічної безпеки, стан економічної безпеки сприяє нагромадженню заощаджень [4, с. 254; 5]. При цьому забезпечення стану економічної безпеки потребує як здійснення втручання саморегулюючих сил ринку, так і державного регулювання [4, с. 254]. Загалом в ідеях А. Сміта та А. Маршалла закладено основи усвідомлення сутності конфліктів і загроз економічній безпеці з погляду забезпечення економічної безпеки.

Проблема економічної безпеки в наукових працях тісно пов'язана з розробленням аспектів теорії безпеки й характеристикою основних умов і чинників, що породжують загрози економіці.

Загалом серед теорій економічної безпеки науковці розглядають теорії конфлік-

тів, катастроф, компромісів, ризиків, хаосу. О.С. Власюк [6, с. 25] зазначає, що вчені, які досліджують ці питання з погляду теорії економічної безпеки, здійснюють аналіз чинників, умов і критеріїв економічної безпеки, визначають проблеми вразливості національних економік, класифікацію загроз економічній безпеці та формують механізми їх локалізації. Зазначені питання набули відображення в працях зарубіжних науковців: Л. Абалкіна, Л. Брауна, Б. Бузана, М. Дзлієва, Дж. Йочелсона, Х. Мауля, Х. Мальгрема, Х. Моргензана, А. Михайленка, Л. Мієрі, В. Сенчагова, М. Цілінські тощо [1; 6, с. 25].

У західній економічній літературі економічна безпека не є предметом детального дослідження та вивчається переважно в контексті двох самостійних течій: 1) «теорії катастроф» (Е. Зіман, І. Касетті, Дж. Колата, Е. Ласло, Т. Олива); 2) «теорії ризиків» (Р. Кеске, Дж. Кларк, Р. Дембро, К. Ерроу) [7, с. 23].

У контексті історії економічної теорії виокремлюють чотири основні теорії економічної безпеки, що сформувалися наприкінці ХХ ст., які відображають взаємозв'язок економічної безпеки, узгодженість інтересів учасників ринку та державного регулювання, до яких належать такі [4]:

1. Теорія соціально-економічних катастроф, що вивчає соціальні та економічні кризи, базуючись на методологічних положеннях теорії складних систем і термодинаміки.

2. Теорія ризиків, що досліджує типологію та природу економічних ризиків.

3. Теорія конфліктів, у якій акцентується увага на соціальних причинах економічних конфліктів.

4. Теорія самоорганізації складних систем, що здійснює аналіз закономірностей безпечного і стабільного функціонування та розвитку складних систем, зокрема економічних.

В.П. Кузьменко [8] зазначає, що кризи разом із розвитком теорій катастроф, соціально-економічних циклів та криз сприяли створенню й розвитку теорії економічної безпеки держави.

У працях Г. Вітні в 1950-х роках ХХ ст. [9] розглянута теорія особливостей гладких

відображень, розвинута пізніше Дж. Мазером [10], що разом із теорією біфуркації динамічних систем Ж. Пуанкаре, розробленою на базі теорії А. Андронова [11], були основою теорії катастроф. У 1960-х роках ХХ ст. цю теорію розвинув Р. Том [12]. Проте популярність вона отримала завдяки працям К. Зімана в 1970-х роках ХХ ст. [13-14]. Терміни «катастрофа» і «теорія катастроф» увели в науковий обіг Р. Том і К. Зіман у 1970 р. ХХ ст. [15]. У контексті економічної безпеки ця теорія знайшла відображення у працях її представників І. Касетті, Дж. Колат, Е. Ласло, Т. Олива [16], які зазначають, що економічному світу, як і природному, притаманні зміни, небезпеки та певний рівень нестабільності. Теорія катастроф полягає у дослідженні економічних систем у статичному стані та передбачає використання аналізу для дослідження їх у динаміці для вивчення «особливостей їх функціонування в критичних ситуаціях і спроможність зберігати стійкість та безпечний стан в умовах граничних навантажень» [17, с. 29].

В основі теорії ризиків знаходяться аналіз, класифікація і вивчення наслідків ризиків, що складаються в суспільно-господарському житті [17, с. 29]. Незважаючи на те що розвиток теорії ризиків почався у 50-х роках ХХ ст., поширення вона набула наприкінці ХХ ст., до її представників відносяться Р. Кеске [18], Дж. Кларк, Р. Дембро, К. Ерроу [19; 20], Ф. Найт [21].

У західній економічній літературі виділяються дві основні теорії ризиків – класична і неокласична. Основними положеннями класичної теорії є визначення ризику як імовірності зазнати збитки і втрати від вибраного рішення і стратегії діяльності, її представниками були Дж. Мілль та І. Сеніор. Економічний ризик у цій теорії є тотожним до математичного очікування втрат, що можуть виникнути за умови реалізації вибраного рішення. Іншими словами, поняття «ризик» у цій теорії звужується за змістом і являє собою ймовірність понести втрати. Неокласична теорія економічного

ризик розроблена А. Маршаллом та А. Пігу в 1930-х роках ХХ ст. Відмінність цих теорій окреслена в праці [22] і полягає у такому: згідно з класичною теорією, враховується небезпека понести збитки, а наслідок – відхилення від поставлених цілей, а згідно з неокласичною – основою є досягнення мети, а наслідком відхилення від поставлених цілей – отримання збитку. При цьому автори [22] зазначають, що, не зважаючи на опрацьованість цих положень, теорія ризику у той час не розглядалася як самостійна сфера знань.

У сучасному вигляді теорія ризику започаткована в працях Дж. Неймана та О. Моргенштерна. Згідно з нею, здійснюється ранжування ступеню привабливості для конкретної особи об'єкта довільного варіанта, який є кращим від одного та гіршим від іншого з використанням теорії очікуваної корисності за Нейманом–Моргенштерном. Систематичний огляд результатів, що розвивають ідеї цієї теорії, здійснив А. Маршалл. Теорія очікуваної корисності тісно пов'язана з концепцією суб'єктивної ймовірності, яку використовують за відсутності повторюваності подій і неможливості інтерпретації ймовірності як частоти. Згідно з теорією ризиків, у контексті економічної безпеки як держави, так і закладів вищої освіти (ЗВО)¹ зниження ризиків на основі комплексу заходів є передумовою підвищення рівня їхньої економічної безпеки.

У праці [23, с. 65] зазначається, що, крім теорії катастроф й теорії ризику, відносно самостійними сферами дослідження економічної безпеки є: теорія конфліктів – в її основі знаходиться уявлення про формування, розвиток і розв'язання конфліктів між індивідами, групами, організаціями, структурами влади (Дж. Бертон, К. Боулдінг, Р. Дарендорф, А. Дмитрієв, Т. Парсонс). Згідно із цією теорією, умовою досягнення системою безпечного стану виступає локалізація конфлікту; теорія впорядкування й самоорганізації систем різного характеру – спрямована на здійснення пошуку ресурсів виходу з кризового стану для здійснення її безпечного розвитку (Л. Берталанфі, І. Блауберг, М. Мойсєєв, І. Пригожин, Г. Хакен).

¹ Згідно із Законом України «Про освіту», прийнятим 05.09.2017, усі вищі навчальні заклади (ВНЗ) стали закладами вищої освіти (ЗВО).

Ці теорії сформувалися на межі економічної науки та соціології (теорія конфліктів) і загальної теорії систем (теорія впорядкування і самоорганізації систем) [24, с. 144].

Як зазначається в праці [24, с. 144], «економічна безпека в процесі вирішення конфліктної ситуації стає продуктом узгодження інтересів суб'єктів останньої й володіє системною якістю. Жоден з окремих суб'єктів соціально-економічної системи не може забезпечити для себе безпеку як певне відособлене від конфліктів становище, і його елементарна безпека є залежним складником загального безпечного функціонування і розвитку макросистеми». Науковець окреслює взаємозв'язок теорії впорядкування і самоорганізації систем із теорією криз і зазначає, що «після того як вичерпані можливості адаптивного розвитку, припиняється лінійне зростання, система проходить через критичну точку і вступає у стан нестійкості, кризи».

Сутність теорії конфліктів (її розглядають із позиції економічної безпеки держави також як теорію потенційних конфліктів) ґрунтується на твердженні, що все у світі є різними формами існування енергії, які знаходяться між собою в постійних потенційних конфліктах. Ці конфлікти мають різну основу й одну сутність, що полягає у боротьбі за потенціал вищого рівня [25].

На основі ретроспективного аналізу розвитку теорій економічної безпеки визначено, що в наукових працях відсутнє детальне обґрунтування можливостей використання теорій економічної безпеки для забезпечення економічної безпеки та управління нею на різних ієрархічних рівнях. Вищезначені науковці використовують різні підходи до розкривання взаємозв'язку макроекономічних теорій з економічною безпекою, здійснюючи при цьому трансформацію положень загальної теорії у площину економічної безпеки на різних ієрархічних рівнях. Віддаючи належне здобуткам науковців, слід зазначити, що теорії економічної безпеки розглядалися на рівні держави, а в окремих випадках – на рівні підприємств тощо. Детальний аналіз наукових публікацій свідчить, що ці теоретичні напрацювання не

знайшли прикладного використання на рівні економічної безпеки закладів вищої освіти, що потребує проведення дослідження щодо з'ясування їх теоретичної та практичної значущості й подальшого розвитку задля забезпечення економічної безпеки ЗВО та управління нею. При цьому доцільним убачається врахування наявного тісного зв'язку вищів, що здійснюють підготовку фахівців, які можуть бути конкурентоспроможними як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринку праці та є основою інтелектуального потенціалу нації, з економічним розвитком держави та рівнем її конкурентоспроможності.

Систематизація та узагальнення теоретичних положень економічної безпеки свідчить, що її концептуальними засадами в контексті економічної безпеки ЗВО доцільно вважати теорії катастроф, ризиків та конфліктів. Положення цих теорій можна покласти в основу забезпечення економічної безпеки закладів вищої освіти та управління нею. При цьому доцільно враховувати можливість використання зазначених теорій у цьому контексті та їх взаємозв'язок й економічної безпеки ЗВО, що схематично відображено на рис. 1.

Зокрема, з погляду теорії катастроф у контексті як економічної безпеки загалом, так і закладів вищої освіти поняття «катастрофа» використовується для позначення якісних стрибків, перерв у лінійному розвитку. Забезпечення економічної безпеки ЗВО не завжди означає сталість параметрів її функціонування, їх зміна протягом тривалого періоду здійснюється за умови постійного пристосування до ситуації, що міняється в економічному розвитку держави під впливом чинників, отже, виникають ризики і загрози економічній безпеці. Таким чином, виникають потенційні конфлікти, коли перетинаються межі адаптивності системи.

Конфлікти сприяють появі катастроф у розвитку системи, таким чином, відбувається зміна параметрів системи, що перевищують можливості її адаптивного розвитку, відбувається втрата стійкості. Якщо після втрати стійкості встановлюється коливальний режим, відбувається м'яка втрата стійкості, а якщо система переходить на інший

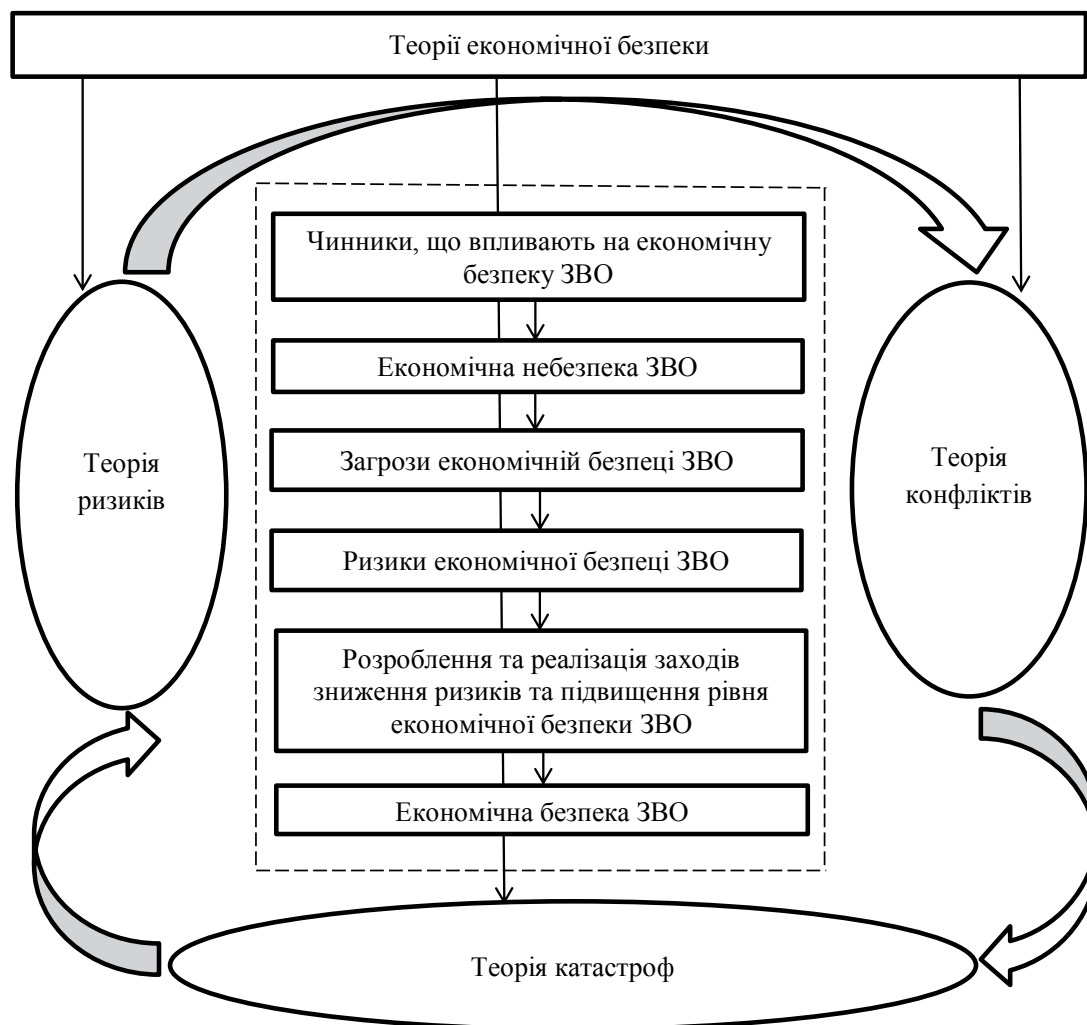

Рис. 1. Взаємозв'язок теорій економічної безпеки та економічної безпеки закладів вищої освіти

Джерело: сформовано автором за [3–25]

режим руху стрибком – тверда втрата стійкості. Виділяють кілька рівнів (різновидів) кризових явищ: критичні ситуації, власне кризи і катастрофи. Перші характеризуються здатністю до адаптації – можливістю досягнення гнучкості, другі – м'якою втратою стійкості – необхідністю розроблення і реалізації кардинальних заходів підвищення рівня економічної безпеки, треті – твердою втратою стійкості – необхідністю зміни парадигми функціонування системи вищої освіти задля недопущення втрати економічної безпеки.

У результаті настання негативних наслідків в економічному розвитку держави відбувається занепад секторів економіки, банкрутство суб'єктів господарювання, зниження соціального рівня життя населення та

підриє системи життєзабезпечення нації з подальшою втратою суверенітету. Зазначене має прямий вплив на функціонування системи вищої освіти загалом, діяльність закладів вищої освіти, а отже, на рівень їхньої економічної безпеки, зважаючи на важливу соціальну і економічну роль ЗВО в сучасних умовах. Оскільки вищі здійснюють підготовку фахів для забезпечення потреб ринку праці, вимог економіки та роботодавців, то, відповідно, піддаються законам розвитку економіки. Таким чином, зростає й роль держави в регулюванні соціально-економічних процесів у країні за рахунок усебічного вивчення проблем, що виникають у державі, оцінюванні соціально-економічних наслідків, розробленні превентивних заходів їх уникнення, прогнозуванні можливих

результатів від їх упровадження на рівні країни, що, своєю чергою, буде сприяти підвищенню рівня економічної безпеки ЗВО та держави й національної безпеки загалом.

Узагальнюючи вищевикладене доцільно зазначити, що теорії ризиків, конфліктів та катастроф пов'язані між собою. Вплив чинників різноспрямованої дії на економічну безпеку ЗВО сприяє досягненню стану економічної небезпеки, виникненню ризиків та формуванню загроз економічній безпеці. У результаті виникають конфлікти, коли перетинається гранична межа ризику. Конфлікти сприяють появі катастроф, які, досягнувши певної межі, призводять до зниження рівня економічної безпеки ЗВО. Своєю чергою, у результаті мінімізації загроз та зниження ризиків економічної безпеки ЗВО відбувається підвищення її рівня, за умови досягнення ним певної межі відбувається формування загроз, виникнення ризиків, конфліктів та катастроф.

Висновки і пропозиції. Віддаючи належне науковим здобуткам учених, що зробили значний внесок у розвиток теорій економічної безпеки, доцільно зазначити, що в контексті теорії катастроф, ризиків та конфліктів під час дослідження економічної безпеки ЗВО з позиції її забезпечення та управління доцільним убачається зважати на можливість забезпечення її безпечного рівня в результаті досягнення стану, за якого стратегічний потенціал системи вищої освіти загалом і закладів вищої освіти зокрема не знаходиться біля межі адаптивності, а загроза втрати економічної безпеки збільшується у міру наближення ступеня адаптивності стратегічного потенціалу вишів до граничної зони. Якщо стратегічний потенціал вишів у наявному вигляді вичерпав можливості пристосовуватися до зростаючої нестабільності зовнішнього середовища, виникає загроза їхній економічній безпеці, яка може негативно вплинути на стан системи вищої освіти зокрема та економічний розвиток держави загалом. Перспективою подальших розвідок є проведення досліджень щодо подальшого розвитку теорій економічної безпеки задля забезпечення економічної безпеки ЗВО та управління нею.

Література:

1. Бобров Є. Сучасні підходи до дослідження економічної безпеки Економіка України. 2012. № 4. С. 80–85. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2012_4_10 (дата звернення: 21.01.2019).
2. Денисенко М.П., Бреус С.В. Науково-технологічна безпека як напрям економічної безпеки держави. *Економічна безпека національної економіки: інвестиційно-інноваційний аспект* : монографія / за заг. ред. І.М. Грищенка, М.П. Денисенка, А.П. Гречан. Донецьк : ДонНТУ, 2012. С. 49–69.
3. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. Москва : ЭКСМО, 2007. 960 с.
4. Мошенський С.З. Формування та розвиток категорії «економічна безпека держави» в економічній науці та практиці. *Міжнародний збірник наукових праць*. 2008. № 2(11). С. 253–264. URL : <http://pbo.ztu.edu.ua/article/view/67310/62913> (дата звернення: 23.01.2019).
5. Горбулін В.П., Качинський А.Б. Методологічні засади розробки стратегії національної безпеки України. *Стратегічна панорама*. 2004. № 3. С. 15–24.
6. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку. Київ : Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України, 2008. 48 с. URL : <http://www.niss.gov.ua/vydanna/monogr/Vlasuk.pdf> (дата звернення: 21.01.2019).
7. Бондаренко О.В. Українська економічна ментальність: соціально-філософський аналіз : автореф. дис. ... докт. філософ. Наук : 09.00.03. Київ, 2007. 32 с.
8. Кузьменко В.П. Соціально-економічні кризи у світі й Україні та їх подолання в процесі реформування господарства. *Історія народного господарства та економічної думки України*. 2009. Вип. 42. С. 182–199.
9. Whitney H. Mappings of the plane into plane. *Ann. Math.* 1955. Vol. 62. P. 374–410.
10. Mather J. Notes of Topological stability. *Harvard University*. 1970. July. 76 p.
11. Пуанкаре Ж.А. Теория вероятностей. Москва : Регулярная и хаотическая динамика, 1999. 280 с.
12. Thom R. Catastrophes Theory: its present state and future perspectives in: *Dynamical Systems*, Warwick, 1974, *Lecture Notes in Math.*, 468. Berlin – Heidelberg – New York, 1975, 372 p.
13. Zeeman E.C. Catastrophe Theory-Selected Papers 1972–1977. Reading, MA: Addison-Wesley, 1977. P. 256–258.
14. Zeeman E.C. et al. A model for institutional disturbances. *Br. Math. Statist. Psych.* 1976. Vol. 29. P. 66–90.
15. Thom R., Zeeman E.C. Catastrophes Theory: its present state and future perspectives in: *Dynamical Systems*, Warwick, 1974, *Lecture Notes in Math.*, 468 (A. Manning, ed.), Springer, Berlin and London, 1975, P. 366–389.
16. Oliva T.A. Information and Probability Estimates: Modelling the Firms Decision to Adopt a New Technology. *Management Science*. 1991. Vol. 37. № 5. P. 605–623.

17. Богма О.С. Аргументування та розвиток сутності та змісту економічної безпеки як наукової категорії в різних економічних школах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. С. 28–30 URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2016/20-2016/8.pdf> (дата звернення: 21.01.2019).
18. Ceske R. Operational Risk: Current Issues and Best Practices. Net Pisk, Garp. July 28, 1999.
19. Arrow K. Essays in the the theory of risk bearing. Chicago, 1971.
20. Эрроу К. Восприятие риска в психологии и экономической науке. *THESIS*. 1994. Вып. 5. С. 81–90.
21. Найт Ф. Понятие риска и неопределенность. *TESIS: Теория и история экономических и социальных институтов и систем*. 1994. № 5. С. 12–28.
22. Коломієць Г.М., Гузненков Ю.Г. Категорія ризиків в дискурсі сучасної економічної теорії. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Економічна»*. 2010. № 921. С. 29–34. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKkE_2010_921_6 (дата звернення: 21.01.2019).
23. Барановський О.І. Сутність економічної безпеки. *EUROPEAN COOPERATION*. 2015. Vol. 2(2). P. 59–76.
24. Гуменюк А.М. Безпека структурно-інституціональної трансформації економіки регіону: теоретичні основи та прикладні аспекти : монографія. Київ : НІСД, 2014. 468 с.
25. Різник Н.С., Корецька Н.І. Теорії та змістово-типологічні характеристики безпеки підприємства. *Економічний форум*. 2013. Вип. 1. С. 238–243.

Summary. In the article the emphasis is placed on the fact that security issues are closely linked to globalization, which poses the problem of preventing numerous threats and dangers before the modern world. In the article investigates the relationship between the theories of economic security and the economic security of higher education institutions. The theories of economic security are considered in the article. The characteristics of the theories of economic security are presented taking into account the scientific contribution of foreign and domestic authors in their development. Paying tribute to the achievements of scientists, it is noted that these theories were consider at the state level, and in some cases, at the level of enterprises, etc. A detailed analysis of scientific publications shows that these theoretical work did not find applied application at the level of economic security of institutions of higher education, which requires a study to find out their theoretical and practical significance and further development in order to providing economic security of institutions of higher education and its management. The survey is based on retrospective analysis of the development of the theories of economic security, it has been determined that in the scientific papers of scientists there is no detailed justification of the possibilities of using the theories of economic security for ensuring economic security and managing it at different hierarchical levels. The theories of economic security are allocated from the point of view of possibility of their using to ensure the economic security of institutions of higher education and its management. Based on the scientific achievements of the authors in the field of the development of the theories of economic security, it was concluded that the theories of risks, conflicts and catastrophe is interrelated and reflects the interrelation their with economic security of institutions of higher education. It takes into account the possibility of achieving the state of the economic danger of institutions of higher education under the influence of factors multidirectional impact on their economic security, the formation of threats and the emergence of risks.

Keywords: globalization, security, economic security, theory of economic security, institutions of higher education, economic security of institutions of higher education.

Аннотация. В статье акцентировано внимание на том, что проблемы безопасности тесно связаны с глобализацией, которая перед современным миром ставит проблему предотвращения многочисленных угроз и опасностей. Рассмотрены теории экономической безопасности. Приведены характеристики теорий экономической безопасности с учетом научного вклада зарубежных и отечественных авторов в их развитие. Выделены теории экономической безопасности с точки зрения возможности их использования для обеспечения экономической безопасности заведений высшего образования и управления ею. На основе научных наработок авторов в сфере развития теорий экономической безопасности сделан вывод о том, что теории рисков, конфликтов и катастроф связаны между собой, и отражена их взаимосвязь и экономической безопасности заведений высшего образования. При этом учтена возможность достижения состояния экономической опасности заведения высшего образования при условии влияния факторов разнонаправленного действия на их экономическую безопасность, формирование угроз и возникновение рисков.

Ключевые слова: глобализация, экономическая безопасность, теории экономической безопасности, заведения высшего образования, экономическая безопасность заведений высшего образования.